

*Малиніна Т. В.,
провідний фахівець ректорату
Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова,
«Заслужений працівник освіти України»*

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ ПРИЩЕПЛЕННЯ ПОВАГИ ДО ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ УНІВЕРСИТЕТУ

Державно-політичні й соціально-економічні перетворення, які відбуваються сьогодні в українському суспільстві, мають на меті інтеграцію нашої країни у світовий культурний та економічний простір. Разом з перспективами вільного розвитку української держави відкрилися широкі можливості для розвитку освіти. Глобалізація в освіті веде до зростання академічної мобільності, уніфікації навчальних планів і методів навчання, до широкого розповсюдження дистанційної освіти і застосування нових інформаційних технологій.

Освіта, покликана забезпечувати не тільки високий рівень професійних знань, а й сприяти духовному утвердженню людини у динамічному і швидкоплинному світі. Розвиток України має визначатися у загальному контексті європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності загальносвітової культури, що передбачає запровадження у ВНЗ сучасних технологій виховання студентів.

Інтеграцію України у світовий культурно-освітній простір може забезпечити передусім система виховання, адекватна меті держави і конкретній особистості. Тому у сфері виховання відбувається інтенсивний пошук більш досконалої моделі. Вона повинна орієнтуватися на кращі національні, культурні і виховні традиції, враховувати уроки історії українського народу, власні ресурси і можливості держави, забезпечувати духовну і професійну творчість педагогічної громадськості.

Якщо наука є спільною для всіх народів, то всезагальної системи виховання не існує (ні в теорії, ні на практиці). Кожен народ творить свою систему виховання, яка відповідає характерним рисам його народності.

Національне виховання – це виховання молоді на культурно-історичному досвіді свого народу, його традиціях, звичаях і обрядах, багатовіковій мудрості, духовності. Воно є конкретно-історичним виявом загальнолюдського гуманістичного і демократичного виховання. Виховання, створене самим народом і засноване на народних починаннях, має таку виховну силу, якої немає в найкращих системах, що ґрунтуються на абстрактних ідеях чи запозичені в іншого народу. Національне виховання духовно відтворює в молоді народ, увічніює у підростаючих поколіннях як специфічне, самобутнє, що є в кожній нації, так і загальнолюдське, спільне для всіх націй. Виховання є складовою частиною ідеології та культури суспільства. Це категорія загальна, об'єктивна, історична і вічна.

К. Д. Ушинський стверджував, що всі європейські народи мають багато спільних педагогічних форм, але кожний народ має свою мету виховання. Наука доводить, що справжнє виховання є глибоко національним за своєю сутністю, змістом, характером.

Софія Русова писала, що національне виховання забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти, коли її творчі сили не будуть покалічені, а отже, дадуть нові оригінальні й самобутні скарби задля вселюдського поступу. Кожен колектив вихователів завжди відповідальний за його організацію перед суспільством, майбутніми поколіннями.

За словами А. С. Макаренка, перед вихователями завжди стоїть подвійний об'єкт – особистість і суспільство. Змінюючи особистість, змінюємо суспільство; зміна суспільства впливає на формування особистості кожної людини. Процес виховання завжди спрямований на зміну поглядів, переконань, ідеалів, звичок, поведінки.

Безумовно, виховання студентської молоді, яка через кілька років стане «ядром» української інтелігенції, потребує особливої уваги.

Майбутнє нашого народу залежатиме від змісту цінностей, що закладають орієнтири молодих людей, та від того, якою мірою духовність стане основою їхнього життя.

У вищому навчальному закладі відбувається не тільки професійне становлення особистості, але й формується громадянин, повноцінний суб'єкт суспільно-політичного життя, майбутній лідер, політик, громадський діяч.

Мета національного виховання конкретизується через систему виховних завдань, що є загальними не тільки для всіх виховних закладів, а для всього суспільства в цілому. У виховній діяльності ВНЗ досить суттєвим є використання теоретичної парадигми національного виховання, запропонованої В. Гнатюком, через триаду рис особистості «громадянин – патріот – гуманіст».

Національне виховання

<u>громадянин</u>	<u>патріот</u>	<u>гуманіст</u>
громадянська свідомість	сприйняття української ідеї	доброта
громадянська активність	сприйняття розбудови	толерантність щирість
громадянський обов'язок	готовність до захисту держави	взаємодопомога принциповість
громадянська гідність	дотримання конституції	сумлінність справедливість
	повага до історичної пам'яті	любов до рідної мови і культури

Громадянином вважається особа, яка належить до постійного населення конкретної держави, користується її захистом і має сукупність політичних та інших прав і обов'язків. Громадянськість – інтегральна риса особистості, що характеризується відчуттям себе громадянином конкретної держави, лояльним ставленням до її інституцій і законів, почуттям власної гідності у стосунках з представниками держави, знаннями і поважаннями справ людини, чеснот громадянського суспільства, відповідальним ставленням до своїх обов'язків перед державою, патріотизмом. Громадянська позиція – система цілісних і соціальних орієнтацій, настанов, що характеризують людину як громадянина країни, для якого моральним принципом є громадянський обов'язок.

Патріотичне виховання – складова національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

Виховання гуманіста і демократа базується на принципах гуманізму, глибокої поваги до особистості, науковому обґрунтуванні основних принципів виховання, які підкреслюють автономію приватної сфери життя студентів, а також їх особисту зацікавленість у максимально можливій самореалізації у публічній сфері соціально-політичного життя, передбачаючи при цьому свідому і осмислену індивідуальну та колективну відповідальність.

Відомо, що освітня діяльність будь-якого закладу освіти ґрунтується на органічній єдності навчального і виховного процесу, що відображено у Законах України «Про освіту» і «Про вищу освіту». Якщо у закладі освіти навчальний процес існує сам по собі, а виховний процес так само, то в такій ситуації недисциплінованість і правопорушення в студентському середовищі стануть звичними явищами, як і хронічне невиконання значною частиною студентів планів-графіків самостійної роботи, інертність і низька активність студентів у громадському житті та навчальному процесі

Єдність навчального і виховного процесу в освітній діяльності вищих закладів освіти забезпечується:

- високою якістю професорсько-викладацького персоналу;
- високою якістю всіх видів навчальних занять, починаючи з лекцій і закінчуючи дипломним проектуванням;
- наявністю у кожному навчальному занятті чітко вираженого виховного елементу;
- посиленням виховного елементу у проведенні навчальних та виробничих практик;
- особистим прикладом викладача, його відношенням до професійних та громадських обов'язків;
- складом наставників (кураторів) академічних груп;
- запровадженням у навчальний процес та виховну роботу передових методів;

- постійним контролем за якістю проведення навчальних занять на рівні кафедр, факультетів та закладів освіти;
- якісним проведенням навчально-методичних конференцій професорсько-викладацького складу з проблем виховної роботи.

Таким чином, вищий заклад освіти розпочинає виховний процес по відношенню до конкретного студента як особистості, не з нуля, а фактично продовжує і розвиває його на якісно новому рівні. Якщо необхідний для навчання у вищому закладі освіти рівень знань вимірюється і оцінюється під час вступних випробувань або незалежного зовнішнього тестування, то рівень якостей виховання абітурієнта вимірюванню і оцінці ніколи не підлягав.

Це дуже важлива характерна особливість організації прийому до вищих закладів освіти, яка істотно впливає на виховну роботу і, особливо, в частині обґрунтування її концепції, основних напрямів, вибору форм і методів, але яку у вищій школі ніколи не помічали і не рахувалися з нею. Складається проблемна ситуація, яка полягає в тому, що вищий заклад освіти має проводити виховний процес, але з яких відправних точок потрібно виходити при його організації стосовно початкового рівня якостей виховання невідомо. Це досить складна проблема, але в певній мірі її можна вирішити наступним чином. В системі організації виховної роботи впродовж першого року навчання потрібно передбачити вивчення в кожній академічній групі початкового рівня якостей виховання студентів, а в наступні роки виховну роботу проводити з урахуванням цих якостей. Останнє має стосуватись всіх напрямів виховної роботи, відповідної системи заходів і, особливо, їх наповнення конкретним змістом.

Водночас, таке означення досить умовне, бо «остаточного» результату формування особистості не існує. Людина формується впродовж усього життя залежно від об'єктивних та суб'єктивних умов її онтогенезу. Але, оскільки педагогічні системи (дошкільна, шкільна і позашкільна, вища школа) мають хронологічні межі, які дають змогу фіксувати рівні і якості сформованості особистості, можна говорити й про відносно завершені результати освіченості й вихованості на певних етапах.

Визначення мети виховання молодого покоління – прерогатива держави, яка за широкої участі науки і громадськості формує її як головний компонент своєї педагогічної політики. Держава зобов'язана конституювати, узаконити забезпечення економічних, правових і організаційних умов досягнення декларованих виховних завдань.

Державна «Концепція національного виховання» визначила головною метою вищої школи передачу молодому поколінню «соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України, серед яких найважливішими є національна самосвідомість і розвинена духовність».

Одне із центральних завдань, яке має знайти відображення у концепції виховної роботи університету, полягає у необхідності досягнення виховними

заходами, насамперед, через навчальний процес, постійного прагнення у випускників закладу освіти до здобуття, розвитку і поглиблення знань, підвищення особистого професійного та культурного рівня. Така якість виховання надзвичайно цінна як для окремої людини, так і для суспільства. Носії цієї якості будуть продовжувати її у наступному поколінні, що сприяє соціальному прогресу суспільства.

Отже, виховання студентів – процес творчий, зорієнтований на проблеми, пов'язані зі специфікою вищого навчального закладу, на особливості регіону. В ідеальній перспективі вищі навчальні заклади освіти мають стати школою саморозвитку, самоуправління, самодисципліни, свідомої відповідальності, співробітництва й творчості викладача й студента.

Мартышова Л. С.

*Харьковский национальный университет
городского хозяйства имени О. М. Бекетова*

ГУМАНИТАРНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПОДГОТОВКИ АРХИТЕКТОРА

В настоящее время в современном мире, переполненном информацией, когда производство зачастую сливается со сферой науки, а необходимость объединения научной подготовки и практического опыта обострилась как никогда, профессия архитектора предполагает не только владение многочисленными художественными и техническими навыками, но и понимание взаимных связей между составляющими «элементами» профессии. Современные исследования в области архитектуры, так или иначе, выходят за традиционные рамки и включают в сферу рассуждений все более широкие области знаний – от экономики до поэтики.

Хартия Международного Союза архитекторов ЮНЕСКО по архитектурному образованию гласит: «Архитектура – междисциплинарная область, которая включает в себя несколько основных составляющих: гуманитарные, социальные и физические науки, технику и изобразительное искусство». Архитектурное же образование, «должно гарантировать приобретение следующего: способности понимать связи между людьми и архитектурными сооружениями, с одной стороны, и между архитектором и окружающей средой, с другой стороны, а также способности соотносить между собой архитектурное сооружение и пространство с масштабом человека».

Традиционная система архитектурного образования ориентирована на узкопрофильную подготовку специалиста-профессионала, что предполагает деление учебного процесса на основные (профилирующие) дисциплины и дополнительные (гуманитарные). Такой подход к подготовке архитектора, выделяющий архитектуру из системы «природа – архитектура – человек», не дает целостного представления об архитектуре, а человек, в котором генетически заложено инстинктивное стремление к гармонии, не получает целостного представления о мире. В результате архитектура не достигает своей